

# Filozofija vina

Miha Kosovel

*Filozofija ni nič več in nič manj od tega, kar pove že beseda sama. Beseda filozofija, ki je grškega izvora, je skovanka dveh besed: philein, ljubezen, in sophia, modrost ali vednost. Filozofija, če nanjo gledamo ciljno naravnano, torej pomeni ljubezen do modrosti. Doseči hočemo določeno modrost oziroma z drugimi besedami: želimo postati modri.*

Če želimo poudariti filozofijo kot držo posameznika, lahko to skovanko poslovenimo tudi drugače. Tako bi lahko spoj besed *philein* in *sophia* poslovenili s skovanko *rado-vednost*.

Oba vidika, želja biti moder in radovednost, *kaj* in *kako*, sta enako pomembna, še več: sta komplementarna. Modrosti ne moremo doseči brez radovednosti in ne moremo biti radovedni brez želje po vednosti, torej modrosti.

Oba vidika sta komplementarna, ker imata v jedru isto žejo – žejo po resnici. Radovednost je drža posameznika, ki se ne zadovolji s tistim, kar mu je podano na krožniku – sam se namreč hoče kot krt dokopati do globin ali kot tečen otrok spraševati v nedogled, da bi razumel, kaj je to čudo, v katerem se je znašel, v katerega je bil vržen z rojstvom. Po drugi strani seveda ni potrebno posebej poudarjati sovisnosti med modrostjo in resnico. Težko si predstavljamo modrega človeka, pri katerem je vse, kar izreče, popolnoma »mimo«.

Filozofija se v svojem bistvu loči od vseh drugih oblik vedenja – pojem v sebi nosi *philein*, ljubezen, imeti rad. Ljubezen pa je vedno ljubezen do nečesa, kar nismo mi. Je izstop iz samega sebe, iz svoje samote. Je samožrtvovanje za doseganje nečesa drugega. Je smrt, da bi dosegli življenje. »Kdor bo zavrnil svoje življenje, ga bo našel,« pravijo evangeliji. Filozofija tako pomeni željo po preseganju lastnih udobnih miselnih okvirjev, da bi dosegli neko drugost – in to drugo je resnica. Radovednost brez ljubezni do resnice je zgolj cinizem. Modrost brez ljubezni do resnice pa je le propaganda.

Po osnovni filozofski terminologiji je lahko resničen zgolj stavek ali poved. Stavek  $1 + 1 = 2$  je torej resničen, stavek  $1 + 1 = 5$  pa je neresničen. V matematiki je seveda to lahko. Če bi bil svet tako jasen in enostaven, kot je matematika, filozofov v zgodovini ne bi bilo, bili bi samo matematiki. Vendar je matematika daleč od zapletenosti stvarstva in še dlje od neskončnega bogastva govora, človeške sposobnosti tvorjenja stavkov, povedi,

metafor, simbolov, opredelitev, definicij, pa tudi sodb – tako estetskih kot moralnih. Vsa ta zakladnica se je razvila v človeški želji po ubeseditvi resnice. To je prisotno pri vsakem človeku – pri nekaterih bolj, pri drugih manj –, ko želi z različnimi besedami in primeri čim bolj in ustrezneje sebi ali drugim pojasniti določen pojav ali problem. Temu pravimo tudi zdrava pamet. In ravno tu je tudi izvor in začetek filozofskega premišljevanja. Še več, če je zdrava pamet tista, ki si prizadeva skozi različne stavke, definicije in metafore intuitivno opredeliti resnico določenega pojava ali stvari, je filozofija zgolj želja razviti zdravo pamet do konca, do končne resnice, ki je za nas, smrtnike, za nas, omejena bitja, žal vedno izven dosega.

A vendar nas nedosegljivost končne, vrhovne resnice, ne odvezuje od njenega iskanja. Filozofija je potekajoči proces, kot življenje samo – in kot je konec koncev zbrati se v dobri družbi in piti vino. Za vse te stvari velja, da jih ne moremo delegirati, ne more jih opraviti nekdo drug namesto nas, če jih hočemo zares doživeti.

## Kako postopamo v filozofiji vina?

Da bi uzrli fenomen vina, da bi stopili na filozofsko pot spoznavanja vina, moramo dopustiti, da nas vino docela nagovori. Vendar je vino, v nasprotju s pojmi, kot so svoboda, pravica ali stvarmi, kot so kamen ali rastlina, po svojem bistvu drugačno. Vino je pijača, ki šele nastane, in sicer skozi dolg in natančen proces, iz sadežev vinske trte. Zato pravimo, da je vino kultura, saj je bila za njegovo proizvodnjo potrebna visoka stopnja civilizacije. Vino pa je kultura tudi zato, ker se je sočasno z njegovim proizvajanjem rojeval tudi odnos do njegove konzumacije, tisto, čemur pravimo vinska kultura. Eno brez drugega ne gre. In ker je proizvodnja vina nekaj nepoljubnega, nekaj, kar nam vino samo sugerira, je tudi pitje vina nekaj specifičnega – nekaj, kar nam nalaga samo vino, če ga hočemo zares užiti in doživeti. Vino pa je drugačno tudi po načinu, kako ga zaznavamo. Do pojmov pridemo zgolj z razmišljanjem, do zunanjih stvari z vidom in tipom, vino pa moramo okušati z usti in ga vohati z nosom. Vonj zaznava vonjave, esenco nečesa. Esenca pa je latinska beseda za bistvo. Usta so človekovo najbolj prvotno orodje, s katerim se poveže z nečim zunanjim. Dojenček je povezan z materjo, ko sesa mleko. Kasneje stvari, ki jih hoče



**Simpozij je bil prostor dialoga, s pomočjo katerega naj bi dosegli resnično spoznanje. Zato sta bila tudi doziranje in prava mera izredno pomembna, in olika je zahtevala, da se udeleženec pri pitju po eni strani ne zadržuje – takim so pravili, da so primerni za varuške in ne za simpozij – kot tudi, da se ne preveč napije in s tem moti potek pogovorov.**

spoznati, vstavi v usta. Oči so abstraktne, z njimi ne moremo ničesar resničnega dognati o vinu. Usta so neposredna in le prek njih nas lahko vino najboljše nagovori.

### **Tradicija o vinu**

Miti niso pravljice za lahko noč. Z miti je stari človek, na nekoliko pisan način, hotel ubesediti resnico določenih stvari. Zato so med miti zelo pomembni izvorni miti. Ti miti ne govorijo o časovnem izvoru, o vzroku nečesa, temveč o metafizičnem izvoru, o bistvu nečesa.

O izvoru vina obstaja mnogo mitov. Že stari Egipčani, ki so bili znani pivopivci, so radi uživali dobro vino. Po tradiciji naj bi jim ga daroval Oziris, bog rodovitnosti, rastlinstva, poplavlja-jočega Nila in žita. Vino je bilo privilegij višjih slojev, ki so jim pripisovali božanski izvor, in svečnikov za potrebe obredja. Po grški tradiciji naj bi Dioniz, ki sicer ni bil pravi bog, daroval vino Grkom in od tega trenutka naj bi nastala grška kultura. Vino je bilo namreč znano tudi kot »nektar bogov«, saj naj bi se človek z njegovo pomočjo osvobodil vpetosti v svet in vstopil v nadzemno življenje, v družbo bogov. Dioniz je bil seveda tudi bog porajanja, življenja in rodovitnosti, vino pa je bilo izvir resnice in življenja. V človeku je obujal življenjsko energijo. V rimskem svetu je bilo vino posebej v bogu Bakhusu, ki je imel enake značilnosti kot Dioniz. Italijanska beseda za trto, *vite*, izhaja iz besede *vita*, življenje.

Po slovenski tradiciji naj bi nam Kurent po vesoljnem potopu v Proseku nad Trstom zasadil trto in žitni klas. Iz slednjega je narejen kruh, simbol civilizacije in življenja, iz prve pa vino, simbol kulture in nadzemnega. Ta zgodba je seveda prevzeta iz biblijskega mita. Po njem naj bi Noe po potopu zasadil vinsko trto in s tem vzpostavil za judovsko kulturo tako pomembno vinogradništvo. V slovenski ljudski tradiciji obstaja še en, meni zelo ljub mit. Ko je bil Adam pregnan iz raja, je na izhodu zagledal vinsko trto. Obšla ga je misel, da mora vsaj nekaj rešiti iz raja, da ga bo vsaj nekaj še spominjalo nanj.

Vse te zgodbe kažejo na določeno razumevanje bistva vina. Vino je prišlo do človeka prek božanskih ali božjih posredni-

kov. Vsi omenjeni liki so bodisi nižja božanstva bodisi, kot Noe, osebe, ki opravljajo od Boga naloženo delo, ali pa, kakor Adam, ljudje, ki prehajajo med višjo, nadzemno, in nižjo sfero. Bistvo vina je torej posredništvo med božanskim in človeškim, saj ima svoj izvor v božanskem, prideluje in uživa pa ga človek.

Toda kaj to pove nam, sodobnim ljudem? Božansko v vseh tradicijah pomeni (poleg marsičesa drugega) predvsem dve stvari. Najprej, kakor sem že prej omenil, *življenje*. Bogovi, v nasprotju z našim razdrobljenim, mimobežnim življenjem, polnim skrbi, živijo pravo življenje. Življenje, ki je onkraj vpetosti v čas, ravno zato, ker je polno življenje. Naše življenje je življenje skrbi za prihodnost, ker živimo v pomanjkanju v sedanosti. Njihovo življenje, ki je življenje brez skrbi, je lahko v polni sedanosti. In ker je vsak trenutek v polni sedanosti, je njihovo življenje vedno enako in zato večno. Da lahko človek vstopi v sfero božanskosti, v večnost, se mora izklopiti iz časnosti, iz vsakodnevnih skrbi.

Drugi ključen pomen božanskosti je *resnica*. Bog ali božanskost ne more biti v nasprotju z resnico, saj je z njo istoveten. Vino je medij dognanja resnice. Ali kot pravi latinski pregovor: *in vino veritas*. In to v prvi vrsti ne pomeni, kakor razumemo dandanašnji, da vino razodene človekovo resnično naravo. Daleč od tega. Za arhaičnega oziroma primitivnega človeka je vino dobesedno predstavljalo pot do spoznavanja resničnega.

Najboljši primer je seveda grški *symposion*, ki ga slovenimo kot simpozij, dobesedni prevod pa bi bil *skupaj piti* ali – *popivka*. Simpozij ni označeval zgolj družbe, ki se ga gre napit, temveč je imel specifična pravila in namen. V njem so se svobodni državljani združili v za to namenjenem prostoru, sobi za moške, imenovani *andron*, ki je poudarjala razliko med vsakodnevnim življenjem in simpozijem. Pili so iz skupne posode, v kateri so vinu dodali vodo. Skupna posoda je med drugim označevala, da vlada med njimi enakost. Pitje pa ni bilo namenjeno čenčam in opravljanju. Na simpoziju so se udeleženci posvečali pomembnim zadevam. Lahko so uživali ob plesu, ob glasbi, predvsem pa so razpravljali o politiki, pravu, umetnosti in filozofiji. Simpozij je bil prostor dialoga, s pomočjo katerega naj bi dosegli



resnično spoznanje. Zato sta bila tudi doziranje in prava mera izredno pomembna, in olika je zahtevala, da se udeleženec pri pitju po eni strani ne zadržuje – takim so pravili, da so primerni za varuške in ne za simpozij – kot tudi, da se ne preveč napije in s tem moti potek pogovorov. O tem je pisal tudi Platon v svojem znanem dialogu Simpozij. Tam se po dolgi razpravi o ljubezni vsi napijejo, razen Sokrata. Ta je v Platonovih dialogih označen kot babičar, ki pomaga ljudem k rojevanju resnice. Sokrat, kot mitološka figura prinašalca resnice, je najboljši pivec. Vino mu služi kot sredstvo za doseganje resnice, ne čuti pa nobenih slabih posledic pitja.

Ta zgodba nas pripelje do še enega vidika pitja vina, ki je prav tako izčrpno izpričan v mitih. Že prej sem omenil, da je po biblični tradiciji Noe zasadil prvo vinsko trto. Vendar zgodbe tu še ni konec. Ko je Noe prvič zaužil sad svojega dela, se je tako napil, da se je cel razgalil in spravil v sramoto svoje tri sinove. Vino ima poleg blagodejnih, zdravilnih in resnicoljubnih učinkov tudi svojo temno plat, ki je seveda nihče ne zanika. Res je, da je v vinu resnica, ni pa vino resnica. Vino je, kot pravi madžarski mislec Béla Hamvas, zgolj hieratična maska, maska sakralnosti, ni pa sakralnost sama. Prek vina lahko spoznamo Boga, ni pa vino sam Bog. Tako kot oljenka lahko ugasne, če ima premalo ali pa preveč olja, tako lahko tudi vino, ki je simbol življenja, človeka pokoplje. »Kdor bo iskal življenje, ta ga bo izgubil.« Vino je po eni strani pot do resnice, vendar če ga človek zaužije preveč, hitro začne blebetati in se ponavljati, in namesto, da bi ga dvignilo v višave, ga poniža, ga naredi prostaškega in napadalnega.

Stari človek je bil vedno nekoliko skeptičen do sveta okoli sebe. Ne toliko zato, ker naj bi čuti varali. Prej zato, ker nas stvari varajo, ker nas *sam svet* vedno nekoliko vara. Vedno nam ponuja nekaj kot odrešitev, čeprav nas takšne stvari ponavadi prej zaslužnijo kot osvobodijo. Po drugi strani pa je, v nasprotju s sodobnim človekom, vedel, da svet ni zgolj naključno takšen, kot je. Vedel je, da lahko prek sveta, ki ima božanski izvor, na pravi način pridemo do božanskega. Oziroma da lahko prek sveta pridemo ne le do zunanje, eksoterične in pozitivne znanstvene resnice, temveč tudi do notranje, inherentne, ezoterične ali metafizične resnice. Da bomo prek vseh svetnih pojavov, če jih postavimo v pravi red, če do njih pristopamo na pravi način – pa naj bo to krača, spolni odnos ali kozarec vina – prišli do tistega *hen panta einai*, vse je eno, tistega, ki vsebuje vse in po čemer vse je. Tisto resnico, po kateri vse je, ki zaobjema vse in je prisotna v vsaki stvari posebej.

Od tod tako velik poudarek, ki ga arhaični človek daje pravilnemu izvrševanju obredja (ki je, vsaj v doktrini, še danes prisotno v Katoliški cerkvi, pa tudi v pravoslavju, judovstvu, budizmu in hinduizmu). Pri obredju je pomembna želja oziroma namera, a hkrati tudi postopek, način, kako ga obhajamo. Le tako bomo znotraj stvarstva in skozi stvarstvo deležni absolutna oziroma resnice. Nasprotje takšnega religioznega dojemanja stvari so stari imenovali malikovanje. Slednje je danes prisotno pri tistih, ki vino pijejo zato, da bi se opili. Takšnim vino ne spregovori.

### Krščanstvo

Nobena tradicija ni tako prepojena s kulturo vina kot ravno judovsko-krščanska. V Bibliji sta vino in vinska trta omenjena približno petstokrat. Dodajmo še, da sta bila vino in krščanstvo tudi v zgodovini zaveznika. S propadom Rimskega cesarstva in z vdorom pivopivskih barbarov, ki niso poznali vinske kulture, sta vino in vinska trta preživela prav zaradi vloge, ki sta ju imeli v krščanskih obredih.

Še ena zanimiva zgodbica obstaja. Ko se je leta 988 car Kijevske Rusije odločil spreobrniti iz poganstva, je k sebi povabil pravoslavnega, katoliškega in muslimanskega misijonarja, da bi se bolje odločil. Kar je pričal muslimanski misijonar, ga je sicer zelo pritegnilo, vendar mu ni ležala prepoved pitja alkoholnih pijač. Zato se je raje prekrstil v pravoslavje. Mnogi zgodovinarji menijo, da je ta odločitev pomembno vplivala na zgodovino Evrope, saj bi carjeva odločitev za islam zelo verjetno pomenila postopni konec krščanstva in z njim tudi vinske trte – kot se je zgodilo v velikem delu Bližnjega vzhoda, severne Afrike in na območjih z večinsko muslimanskim prebivalstvom v Bosni in Hercegovini ter Albaniji.

Toda vrnimo se k Bibliji. Noetovi zgodbi moramo dodati še zadnji detajl. Vinska trta in z njo vzpostavitev vinske kulture se zgodi takoj po vesoljnem potopu, ko Bog sklene zavezo s človekom in ostalimi živimi bitji. Zavezo in obljubo življenja za celo človeštvo. Znak te zaveze je mavrica.

Povezava med zavezo in vinom se seveda pojavlja skozi celotno Sveto pismo, še najbolj pa pride v ospredje v evangelijih. Jezusovo javno oznanjevanje se začne v Kani galilejski, ko na svatbi vodo spremeni v vino. Njegovo dejanje pospremi pomenljive besede enega od svatov: »Vsakdo postreže najprej z dobrim vinom in ko se ljudje napijejo, s slabšim, ti pa si dobro vino prihranil do zdaj«. Konča pa se z zadnjo večerjo in z besedami: »Pijte iz njega vsi. To je namreč moja kri zaveze, ki se



**Pri obredju je pomembna želja oziroma namera, a hkrati tudi postopek, način, kako ga obhajamo. Le tako bomo znotraj stvarstva in skozi stvarstvo deležni absoluta oziroma resnice. Nasprotje takšnega religioznega dojetanja stvari so stari imenovali malikovanje. Slednje je danes prisotno pri tistih, ki vino pijejo zato, da bi se opili. Takšnim vino ne spregovori.**

preliva za mnoge v odpuščanje grehov. A povem vam: odslej ne bom več pil od tega sadu vinske trte do tistega dne, ko bom z vami pil novega v kraljestvu svojega Očeta.« Poleg omenjenih pa je v Novi zavezi še mnogo drugih aluzij na trto, npr. »Jaz sem vinska trta, vi mladike«. V krščanski teologiji je Jezus Bog in zato arché, podstat vsega bivajočega. In vendar ga ne moremo spoznati, če ga ne sprejmemo medse v ljubezni. Odnos med Bogom in človekom je vedno odnos med dvema osebama. Odnos pa je vedno neka enovitost, ki omogoči, da se drug drugemu predajamo in da je drug deležen drugega.

Ta vidik posvetitve drugemu, ki ga zaznavamo tudi v vinu, je še najbolj izpričan v starozaveznem psalmu, ki ga poznamo kot Visoko pesem. Ta žmohtna pesem o ljubezni, zapeljevanju in mesenem spoznavanju dveh zaljubljenecv je znotraj tradicije vedno veljala kot prispevek verskega spoznavanja. Tu vino spodbuja ljubezensko združenje med dvema zaljubljenecema, združenje, ki spominja na mistično ekstazo. Prvo veselo srečanje med njima se zgodi v vinskem hramu. Ta prostor so v takratni kulturi uporabljali tako za shranjevanje vina kot za začasno prebivališče v času trgatve, hkrati pa je služil za prirejanje velikih gostij, nenazadnje pa tudi kot svatbena dvorana, torej kot prostor združenja dveh oseb v eno meso pred Bogom. Tam, pravi mladenka, naj jo okrepeča z rozinovimi kolački. Rozine so takrat veljale za afrodisiak. Kasneje ga ljubimka vabi v brajdo, kjer mu bo razdala ljubezen.

Tu imamo mnogo simbolov, ki jih moramo razumeti kot stvarna znamenja nečesa višjega. Po eni strani vino kot posvečevanje drugemu, kot pomagalo, ki pripelje do združitve, pa tudi potentnosti; po drugi strani trta kot zaveza in potrditev s strani Boga in hkrati kot rodovitnost.

#### **Vino in dovršenost časa**

Če povzamemo vse, kar smo povedali, se nam izkristalizira filozofija vina. Najprej v tem, da je način, pristop ali, če hočete, obred, pot, po kateri se moramo podati s celo osebnostjo. Pot, ki nam jo nalaga stvar sama, da bi se nam lahko razdala. Toda ta pot nima merljivega cilja, temveč zgolj vodilo. Kakor ne mo-

remo reči, da bo cilj dosežen, če preberemo petdeset knjig, tako ne moremo trditi, da bo dosežen, če popijemo deset vrčev vina. Tako mislijo zgolj obsesivneži in dijaki. Pot ni poljubna, toda če jo sprejmemo, če se trudimo in učimo hoditi po njej, se nam bo tisto, po čemur stremimo, brez naprežanja in voluntarizma dogodilo samo od sebe.

Vino nas napotuje k posvečevanju. In posvečenost ni nič drugega kot prostor posvetitve drugemu. V tem posvečanju se ukine vsakodnevni čas, razpet k prihodnosti, ukine se ekonomika vsakodnevnih občevanj in v tej posvetitvi doživimo polno sedanjost. Ta polni čas, ta *kairós*, ki zavлада med posamezniki, ko posegajo po vinu – pa naj bo to družina prijateljev, zaljubljeni par ali ostareli mož, sam s svojim mestom, v katerem že dolga desetletja živi –, vse združi, vse se sesede v tu in zdaj. In vsak pogled, vsak pogovor, vsaka vonjava postane najpomembnejša, saj se v njej, kot žarek izza oblakov, zasveti absolut.

Zato je filozofija vina v bistvu filozofija filozofije. Filozofija nima za cilj, kakor pozitivna znanosti, da akumulira čim več znanja. Filozofija ne mara abstrakcij in samopotrditve. Ne, v filozofiji gre za to, da v tistem konkretnem pojavu ali problemu, s katerim se tako globoko ukvarjamo, ki ga glodamo in poskušamo razumeti, zmoremo videti več. In da se nam prek raziskovanja tega pojava ali problema naenkrat zasveti tisti *hen panta einai* – vse je eno.

Vendar ima vino še eno nauko za filozofijo. Treba jo je jemati v razumni meri in s pravo namero, sicer lahko kaj hitro zapademo, kakor v pijanosti, v blebetanje, ponavljanje, radikalizem ali fatalizem. •



**POVEŽITE SE Z  
REVIJO  
RAZPOTJA!**  
www.razpotja.si  
twitter: @Razpotja  
facebook: razpotja